

право на вихід, виводять всі свої активи і залишають товариство фактично без майна, необхідного для продовження стабільного функціонування товариства. Адже право на вихід з товариства має будь-який учасник незалежно від розміру його частки у статутному капіталі товариства: чи то власник 10 % частки у статутному капіталі, чи то учасник, якому належить 90 % частки у статутному капіталі товариства.

З огляду на наведене існує необхідність запровадження сучасного ефективного механізму правового регулювання діяльності господарських товариств [3]. Таким чином, з метою конкретизації порядку реалізації права на вихід з товариства доцільно внести зміни і доповнити ч. 1 ст. 148 ЦК України та викласти у такій редакції:

«1. Учасник товариства з обмеженою відповідальністю має право вийти з товариства. У разі виходу учасника з товариства з обмеженою відповідальністю заява про його вихід подається до товариства за три місяці до моменту виходу учасника із товариства, якщо інший строк не встановлений статутом.

Учасник товариства з обмеженою відповідальністю має право відмовитися від виходу з товариства впродовж строку повідомлення про вихід з товариства, встановленого законом або статутом.

У разі виходу учасника з товариства його частка переходить до товариства з дати закінчення строку повідомлення товариства про вихід, якщо впродовж строків повідомлення про вихід з товариства, встановлених законом або статутом, учасник не відмовився від виходу з товариства.

Якщо частка учасника, який виходить, становить більше 50 відсотків, заява про його вихід подається до товариства не пізніше, ніж за шість місяців до моменту виходу учасника із товариства, якщо інший строк не встановлений статутом. Товариство зобов'язане повідомити учасників товариства протягом двох днів з моменту надходження заяви від учасника, який виходить з товариства». Аналогічні зміни доцільно внести й до ст. 126 ЦК України.

Список використаної літератури:

1. Кібенко О., Залеська А. Вихід учасника із товариства з обмеженою відповідальністю: проблемні питання та практичні рекомендації / О. Кібенко, А. Залеська // Українське комерційне право. – 2012. – № 12. – С. 20 – 29.

2. Просянюк О. В. Правове регулювання виходу з товариства з обмеженою відповідальністю / О. В. Просянюк // Університетські наукові записки. – 2013. – № 1 (45). – С. 148 – 152.

3. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції проекту Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» від 06.02.2013 р. № 72-р. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/72-2013-%D1%80>.

In the article analyzed the legal mechanism to determine the moment of the members' withdrawal from the company, delineated conditions of enforcement, and examined a judicial practice of resolving disputes arising of withdrawal from the company. Characterized differences of legal structures of withdrawal from the company and sale of the share in the authorized capital and also proposed a number of amendments to existing corporate law for realization of the right to withdraw from company.

В статье проанализирован правовой механизм определения момента выхода участника из хозяйственного общества, рассмотрены условия правоприменения, а также исследовано судебную практику по разрешению споров, возникающих при выходе из общества. Охарактеризованы отличия правовых конструкций выхода из общества и отчуждения доли в уставном капитале. Предложен ряд изменений к действующему корпоративному законодательству относительно реализации права на выход из общества.

МОДЕЛЬНИЙ СТАТУТ ЯК УСТАНОВЧИЙ ДОКУМЕНТ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

Черненко О. А.,

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України

У статті розглядаються проблеми, пов'язані з введенням модельного статуту.

Ключові слова: установчі документи, статут, модельний статут, юридична особа, суб'єкт господарювання.

До прийняття ГК України діяльність підприємства здійснювалась в межах чинного законодавства та з урахуванням статуту. Стаття 9 Закону України «Про підприємства в Україні» передбачала, що свою діяльність

підприємство здійснює на підставі статуту, який затверджується власником (власниками) майна, а для державного підприємства – власником майна за участю трудового колективу, тобто наявність статуту виступала обов'язковою ознакою підприємства. Частина 3 ст. 62 ГК України встановлює, що підприємство, якщо законом не встановлене інше, діє на основі статуту або модельного статуту, тобто згідно з ГК статут вже не є кваліфікуючою, обов'язковою ознакою підприємства. У статуті підприємства визначається власник і найменування підприємства, предмет і цілі діяльності, його органи управління, порядок їх формування, компетенція та повноваження трудового колективу і його виборних органів, порядок утворення майна підприємства, умови реорганізації та припинення діяльності підприємства. У статуті підприємства визначається також орган, який має право представляти інтереси трудового колективу (рада трудового колективу, рада підприємства, профспілковий комітет та інше).

В Україні ідея запровадження модельних статутів вперше була сформульована в Концепції розвитку корпоративного законодавства України на 2007–2010 роки. У 2011 р. ідея модельних статутів була втілена у життя Законом «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження принципу державної реєстрації юридичних осіб на підставі модельного статуту» від 21 квітня 2011 р. № 3262-VI. Концепція модельного статуту знаходить свої корені в англійському корпоративному праві, адже за законодавством Великої Британії ще з 1856 р. компанія може при реєстрації не подавати індивідуальний статут, а заявити про дію щодо неї модельного статуту – статуту, затвердженого підзаконним нормативним актом уповноваженого державного органу. Головна мета запровадження модельного статуту – звільнити компанії від зайвих витрат коштів та часу на складення індивідуального статуту, прискорити і максимально спростити процедуру створення нових компаній [1].

Окремі аспекти, пов'язані з питаннями створення і функціонування суб'єктів господарювання, розглядалися у працях таких вчених, як: О. М. Вінник, О. Р. Кібенко, І. М. Кучеренко, В. С. Щербина та інших.

Запропоновану публікацію присвячено дослідженню проблемних питань, пов'язаних із запровадженням в Україні модельних статутів.

Метою дослідження у межах даної статті є аналіз позитивних та негативних рис модельного статуту.

Установчими документами підприємства є комплект документів встановленої законом форми, згідно з якими підприємство виникає і діє як суб'єкт права. Відповідно до положень ст. 57 ГК України установчими документами суб'єкта господарювання є рішення про його утворення або засновницький договір, а у випадках, передбачених законом, – статут (положення) суб'єкта господарювання.

Стаття 56 ГК України передбачає, що суб'єкт господарювання може створюватися та діяти на підставі модельного статуту, затвердженого Кабінетом Міністрів України, що після його прийняття учасниками стає установчим документом.

У свою чергу, ст. 87 ЦК України передбачає, що для створення юридичної особи її учасники (засновники) розробляють установчі документи, які викладаються письмово і підписуються всіма учасниками (засновниками), якщо законом не встановлений інший порядок їх затвердження.

Юридична особа приватного права може створюватися та діяти на підставі модельного статуту, затвердженого Кабінетом Міністрів України, що після його прийняття учасниками стає установчим документом.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб–підприємців» **модельний статут** – типовий установчий документ, затверджений Кабінетом Міністрів України, який використовується для створення та провадження діяльності юридичних осіб відповідних організаційно-правових форм, містить встановлені законом правила, що регулюють правовий статус, права, обов'язки та відносини, які пов'язані зі створенням, управлінням та провадженням господарської діяльності відповідних юридичних осіб.

Отже, враховуючи норми ГК та ЦК України, модельні статuti можуть бути застосовані до будь-якої організаційно-правової форми. Але при цьому слід зазначити, що модельні статuti можуть бути використані лише тими юридичними особами, що діють на підставі статуту – тобто їх не можуть використовувати повні та командитні товариства.

Установчими документами юридичної особи є «внутрішні локальні нормативні акти, на підставі яких створюються та/чи діють юридичні особи. Зазначені документи розробляють та підписують усі учасники (засновники), якщо інше не встановлено законом... Установчі документи можуть підписувати не тільки засновники, а й їхні представники... Установчі документи можуть не підписуватися усіма засновниками у випадку, коли вони приймаються відповідно до законодавства на установчих зборах» [2, с. 851].

Очевидним є те, що модельний статут не відповідає класичній природі установчих документів юридичної особи, оскільки факт затвердження його Кабінетом Міністрів України спричиняє виникнення у нього деяких ознак нормативного акта [3]. Отже, із запровадженням у законодавстві концепції модельного статуту виникла необхідність і перегляду поняття установчих документів.

Водночас слід враховувати те, що можливість застосування чи відмови від застосування модельного статуту є результатом волевиявлення учасників (засновників) юридичної особи.

На практиці досить часто змішують поняття модельного статуту та типового чи зразкового. На думку О. Р. Кібенко, основна відмінність модельного статуту полягає у тому, що якщо юридична особа створюється на підставі модельного статуту, то учасники взагалі не затверджують індивідуальний статут (навіть такий, що збігається з модельним), а всі ознаки, що індивідуалізують юридичну особу, мають міститися у рішенні про створення. Тобто фактично юридична особа працює без індивідуального статуту. Цього не відбувається, коли йдеться про типовий чи зразковий статут – незважаючи на його наявність, учасники юридичної особи мають затвердити індивідуальний статут, керуючись при цьому обов'язковими чи рекомендаційними положеннями типового чи зразкового статуту. Таким чином, модельний статут не може містити жодних індивідуалізуючих ознак [1].

Внаслідок запровадження конструкції модельного статуту рішення засновників про створення юридичної особи набуває нового забарвлення, оскільки набуває ознак документа установчого характеру. Якщо до внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб–підприємців» рішення засновників про створення юридичної особи при державній реєстрації подавалося обов'язково лише у випадках, прямо передбачених законом, то з урахуванням сучасних змін законодавства можна стверджувати, що таке рішення засновників повинне обов'язково подаватися державному реєстратору в кожному випадку використання учасниками (засновниками) модельного статуту, оскільки саме рішення засновників, за умови створення юридичної особи з використанням модельного статуту, вміщуватиме відомості стосовно найменування юридичної особи щодо кількісного складу засновників і розподілу між ними часток у статутному (складеному) капіталі.

На думку Н. В. Козлової, саме рішення засновників про створення нового суб'єкта права, яким затверджуються його установчі документи, склад і розмір статутного капіталу, органи управління, слід вважати установчим (засновницьким) актом, що є необхідною організаційною передумовою виникнення цивільної правосуб'єктності юридичної особи. Таке рішення дослідниця визначає як цивільно-правову односторонню чи багатосторонню корпоративну угоду, спрямовану на виникнення нового суб'єкта права [4, с. 162].

Слід зазначити, що чинне законодавство не лише запроваджує можливість використання модельного статуту при створенні юридичної особи, а й передбачає право юридичної особи перейти на модельний статут під час її діяльності шляхом прийняття рішення про заміну затвердженого при створенні юридичної особи установчого документа.

Так, згідно з п. 11 ст. 19 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб–підприємців» у разі якщо юридична особа, засновниками (учасниками) якої затверджено статут, прийняла рішення продовжувати свою діяльність на підставі модельного статуту, юридична особа подає державному реєстратору таке рішення, реєстраційну картку про підтвердження відомостей про юридичну особу з відповідною відміткою та примірник оригіналу статуту для проставлення штампів про те, що юридична особа з відповідної дати провадить діяльність на підставі модельного статуту. Такий штамп проставляється державним реєстратором також на примірнику оригіналу статуту даної юридичної особи, що зберігається у реєстраційній справі.

Кабінет Міністрів України своєю постановою від 16 листопада 2011 р. № 1182 (постанова набрала чинності 23 листопада 2011 р.) затвердив зразок модельного статуту для товариства з обмеженою відповідальністю.

Затвердження модельного статуту ТОВ спрямовано на спрощення порядку створення ТОВ. Відтепер державна реєстрація ТОВ може здійснюватись не лише на підставі спеціально розробленого та затвердженого учасниками ТОВ статуту, а й на підставі модельного статуту, який набуває статусу установчого документа у разі прийняття його учасниками ТОВ.

Затвердження модельного статуту Кабінетом Міністрів України спричиняє виникнення у нього деяких ознак нормативного акта і, відповідно, великим недоліком при роботі з модельними статутами є неможливість самостійно внести до них зміни. Зміни вносяться лише Кабінетом Міністрів України, тобто у разі внесення змін Кабінетом Міністрів до модельного статуту, такі зміни стосуються всіх товариств, які працюють на його підставі, що може викликати незгоду з боку учасників суб'єктів господарювання [5].

Якщо проаналізувати положення модельного статуту ТОВ, то можна стверджувати, що в модельному статуті закріплені лише «загальні» законодавчі положення, і, відповідно, усі «спеціальні» положення щодо конкретного суб'єкта господарювання мають бути відображені в рішенні засновників про створення ТОВ. Тобто ідентифікуючі ознаки товариства, такі як найменування, мета і предмет господарської діяльності, місцезнаходження, склад учасників, розмір статутного капіталу, розмір часток кожного із учасників, порядок внесення ними вкладів, зазначаються у рішенні про створення товариства. Відтак таке рішення, яке підписується усіма засновниками, має містити відомості про вид товариства, його найменування, місцезнаходження, предмет і цілі діяльності, склад засновників та

учасників, розмір статутного (складеного) капіталу, розмір часток кожного з учасників, порядок внесення ними вкладів, а також інформацію про провадження діяльності на основі модельного статуту. Таким чином, рішення засновників фактично перебирає на себе функції статуту і стає основним документом ТОВ. З огляду на це, позбавляючись від необхідності в розробці статуту, виникає необхідність в розробці правильного рішення засновників, а це навряд чи буде дешевшим та швидшим процесом з огляду на обсяг та обов'язкові положення документа [6].

Суб'єкт господарювання самостійно вирішує, діяти на підставі модельного статуту або врегулювати відносини між учасниками в окремому «звичайному» статуті.

Реєстрація юридичної особи по модельному статуту має низку значних переваг, серед яких:

- 1) відсутність необхідності витратити час та кошти на складання установчого документа;
- 2) неможливість підробити модельний статут;
- 3) спрощення процедури реєстрації – не потрібно подавати такий статут для реєстрації, не потрібно нотаріально завіряти підписи засновників на ньому, підписувати (посвідчувати підписи нотаріально) нову редакцію (зміни) статуту в разі зміни адреси, складу учасників, розміру статутного капіталу, видів діяльності, найменування та внесення інших змін до статуту. Також не потрібно враховувати всі вимоги законодавства до змісту установчих документів; не потрібно засвідчувати нотаріально копію статуту для відкриття банківського рахунку тощо. Для реєстрації нового ТОВ із використанням модельного статуту достатньо лише послатися в рішенні про заснування товариства на домовленість засновників долучитися до модельного статуту та зазначити про це в реєстраційній картці [7].

Для невеликих товариств, напевне, недоцільно розробляти окремий статут і, відповідно, є сенс діяти на підставі модельного статуту, який не містить жодних індивідуалізуючих ознак. Однак для товариств, яким слід детально прописати права та обов'язки учасників, розширити повноваження загальних зборів учасників товариства, обмежити повноваження виконавчого органу товариства (наприклад, встановити обмеження на укладення певних правочинів від імені товариства без погодження із загальними зборами учасників товариства), детально прописати підстави та процедуру виключення учасника з товариства, детально прописати процедуру виходу учасника з товариства та отримання ним вартості частини майна, пропорційної частці у статутному капіталі товариства, заборонити можливість відчуження частки третім особам та ін., доцільніше буде врегульовувати такі питання саме у «звичайному» статуті.

Враховуючи вищевказане, вважаємо, що незважаючи на переваги запровадження конструкції модельного статуту, індивідуальні установчі документи зможуть краще забезпечити суб'єкту господарювання надійніший фундамент для успішного функціонування [8].

Список використаної літератури:

1. *Модельні статуту: бути чи не бути?* – Режим доступу: <http://www.kopartners.com.ua/ukr/pr/modelni-statuti-buti-chi-ne-buti-reportazh-z-zasidannya-komitetu-z-korporativnogo-prava-aru>.
2. *Енциклопедія цивільного права України* / [відп. ред. Я. М. Шевченко]; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. – К.: Ін Юре, 2009. – 952 с.
3. *Зеліско А. В.* Модельний статут юридичної особи приватного права: деякі аспекти впровадження у законодавство / А. В. Зеліско // *Держава і право: юридичні і політичні науки.* – 2012. – Вип. 56. – С. 249–253.
4. *Козлова Н. В.* Правосуб'єктність юридического лица: учебник / Н. В. Козлова. – М.: Статут, 2005. – 220 с.
5. *Коваленко К. В.* Правове регулювання створення господарських товариств на підставі модельного статуту / К. В. Коваленко // *Право і Безпека.* – 2013. – № 4. – С. 158–162. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Pib_2013_4_32.pdf.
6. *Об утверждении* Модельного устава общества с ограниченной ответственностью. – Режим доступу: <http://legalalliance.com.ua/rus/press/348>.
7. *Модельний статут – як це працює?* – Режим доступу: <http://ubr.ua/uk/business-practice/laws-and-business/modelnii-statut-iaak-se-pracu-247694>.
8. *Доцільність* здійснювати діяльність за модельним статутом. – Режим доступу: <http://www.law-prime.com.ua/blog/diyalnist-za-modelnim-statutom>.

The article deals with the problems associated with the concept of a model statute.

В статье рассматриваются проблемы, связанные с введением модельного устава.